

WWW.UNDERVISNINGSEFFEKT.DK - HVAD ER UNDERVISNINGSEFFEKTEN?

Undervisningseffekten viser, hvordan eleverne på en given skole klarer sig sammenlignet med, hvordan man skulle forvente, at de ville klare sig ud fra forældrenes baggrund. Er undervisningseffekten +0,2 har skolen løftet eleverne 0,2 karakterpoint højere end forventet. Nogle skoler formår at løfte eleverne en halv karakter højere, end man skulle forvente, mens andre ligger en halv karakter under det forventede. Dog ligger langt de fleste skoler mellem +0,2 og -0,2. En sammenligning af undervisningseffekten på forskellige skoler har aldrig tidligere været offentliggjort i Danmark. En sådan sammenligning er en forudsætning for at kunne identificere skoler, der opnår gode resultater, med henblik på at isolere årsagerne til disse, så andre skoler kan lære af det. Undervisningseffekten et udtryk for, hvilken effekt undervisningen har haft på netop de elever, som det pågældende år forlader skolen. Den pågældende skole kan have indført ændringer blandt de yngre årgange, som slet ikke kommer til udtryk i undervisningseffekten før mange år senere. Folketinget bør derfor beslutte at offentliggøre et gennemsnit for hver skole af de nye nationale tests. Har man et barn, der skal begynde i børnehaveklassen, er læsetesten i 2. klasse mere relevant end resultaterne fra afgangsprøven i 9. klasse, når forældrene skal vælge skole.

Undervisningseffekten er et nyt begreb. Det er et mål for, hvor god en skole er til at undervise eleverne, så de opnår bedre resultater ved folkeskolens afgangsprøve¹, end man skulle forvente givet deres sociale baggrund.

CEPOS har beregnet og offentliggjort det almindelige karaktergennemsnit for hver enkelt skole på www.karakter.dk. Dette gennemsnit giver vigtige informationer om, hvordan børnene klarer sig på den enkelte skole i sammenligning med andre skoler. Det er relevant information, som skolens interessenter, såsom forældre, lærere, journalister og kommunalpolitikere har en ret til at få indblik i.

Det almindelige karaktergennemsnit fortæller dog ikke nødvendigvis noget om kvaliteten af undervisningen på den enkelte skole. Erfaringen viser nemlig, at forældrenes baggrund har en stor indflydelse på, hvordan eleverne klarer sig. For eksempel ved man, at børn af forældre med lang uddannelse ofte klarer sig bedre i skolen end børn af forældre med kortere uddannelse. Det kan skyldes mange ting, for eksempel at børn arver evner fra deres forældre, og at forældre med en længere uddannelse i gennemsnit er mere tilbøjelige til eller bedre i stand til at støtte deres børn med lektiehjælp end forældre med kortere uddannelse. Derfor vil nogle skoler opnå højere karaktergennemsnit, fordi eleverne på skolen har forældre med en bestemt social baggrund.

Undervisningseffekten tager højde for forskellene i social baggrund på forskellige skoler. Den viser, hvordan eleverne på en given skole klarer sig sammenlignet med, hvordan man skulle

¹ Karaktergennemsnit for matematik og dansk, der begge vægter 50 pct. Dansk karakteren er sammensat af mundtlig dansk, skriftligt dansk, dansk orden og retstavning. Matematik er sammensat af skriftlig matematik, mundtlig matematik og ordenskarakteren. Øvrige fag er fravalgt, fordi færre elever går op til disse eksaminer.

forvente, at de ville klare sig ud fra forældrenes baggrund. I notatet [Analyse af Grundskoledata](#) kan du læse, hvordan dette er gjort.

Er undervisningseffekten +0,2 har skolen løftet eleverne 0,2 karakterpoint højere end forventet, for eksempel fra 7,1 til 7,3, mens en negativ værdi kan tages til udtryk for, at skolen ikke har formået at løfte eleverne op til det forventede niveau.

På www.undervisningseffekt.dk sammenlignes landets skoler og kommuner på basis af undervisningseffekten i årene 2004 og 2005.

Hvad viser tallene?

Først og fremmest viser tallene en betydelig spredning. Nogle skoler formår at løfte eleverne en halv karakter højere, end man skulle forvente, mens andre ligger en halv karakter under det forventede. Dog ligger langt de fleste skoler mellem +0,2 og -0,2. Det gør imidlertid en væsentlig forskel, om en skole leverer en undervisningseffekt på +0,2 eller på -0,2. Alt andet lige betyder det, at den samme elev ville komme ud med et gennemsnit, som lå 0,4 karakter højere på den ene skole end på den anden, altså for eksempel 8,1 på den ene skole og 7,7 på den anden.

Endvidere viser tallene, at der er en betydelig spredning mellem forskellige kommuner. Noget tyder altså på, at det ikke kun er den enkelte skole, der gør en forskel men også skolepolitikken i den enkelte kommune. Det kræver dog yderligere undersøgelser, før der kan drages konkrete konklusioner i den retning.

Endelig viser tallene, at undervisningseffekten på den enkelte skole varierer fra år til år. Tabel 1 viser, at der for eksempel blandt den bedste tredjedel af skolerne i 2004 var 31 pct., der var rykket ned til den midterste tredjedel og 22 pct., som var rykket til den nederste tredjedel. På samme måde var 36 pct. af skolerne, som i 2004 lå i den nederste tredjedel, flyttet til den midterste tredjedel, og 21 pct. var sprunget til den øverste tredjedel.

Tabel 1: sammenhæng i placering af skoler mellem de to år

		Placering 2005			Total
		Øverste tredjedel	Midterste tredjedel	Nederste tredjedel	
Placering 2004	Øverste tredjedel	47	31	22	100
	Midterste tredjedel	32	36	33	100
	Nederste tredjedel	21	36	44	100

Kilde: Analyse af Grundskoledata, Geert Laier Christensen, Epinion A/S (CEPOS 2006)

Hvis undervisningseffekten alene var et udtryk for, hvordan forskellige skoler griber undervisningen an, ville man ikke forvente så store variationer fra år til år, idet en organisation som en skole typisk ændrer sig langsomt. De store forskelle fra år til år kan skyldes, at den enkelte lærer har stor indflydelse på resultatet. Da det er forskellige lærere – og lærerteams – der bringer eleverne til eksamen fra år til år, må man forvente variation i undervisningseffekten fra år til år.

Det er dog også en mulighed, at en del af udsvinget skyldes, at modellen ikke fanger hele variationen i forældrebaggrund.

Hvad kan tallene bruges til?

Tallene giver en indikation af, hvor god undervisningen er på en given skole i sammenligning med andre skoler. En sådan sammenligning af undervisningseffekten på forskellige skoler har aldrig tidligere været offentliggjort i Danmark. Dermed skabes en større grad af gennemsigtighed og sammenlignelighed i folkeskolen. Alle med interesse for folkeskolen, for eksempel forældre, borgere, politikere, forskere og journalister bør have adgang til information om, hvordan det går på den enkelte skole sammenlignet med andre skoler.

En CATINÉT-måling fra november 2005 viser, at et flertal på 56 pct. af forældre med børn i folkeskolen støtter offentliggørelse af karaktergennemsnit for hver enkelt skole, mens 40 pct. er imod. 45 pct. af de adspurgte forældre synes endvidere, at deres kommune ikke informerer tilstrækkeligt om kvaliteten af undervisningen på de enkelte skoler, og en tredjedel føler sig ikke tilstrækkeligt informeret til at vurdere kvaliteten af undervisningen på deres eget barns skole².

Sammenligning af undervisningseffekten på tværs af skoler og kommuner er endvidere en forudsætning for at kunne identificere skoler, der opnår gode resultater, med henblik på at isolere årsagerne til disse gode resultater, så andre skoler kan lære af det. Dette er en vigtig forudsætning for løbende at kunne forbedre undervisningen. Der er brug for i højere grad at indføre en [evalueringskultur i folkeskolen](#)³, hvor man som noget helt naturligt sammenligner skoler, organiserings- og ledelsesformer samt undervisningsmetoder for at finde ud af, hvad der virker.

Hvad kan tallene *ikke* bruges til?

Der skal tages nogle konkrete forbehold, når man bruger og tolker tallene for undervisningseffekten. For det første er undervisningseffekten et udtryk for, hvilken effekt undervisningen har haft på netop de elever, som det pågældende år forlader skolen. Den pågældende skole kan have indført ændringer blandt de yngre årgange, som slet ikke kommer til udtryk i undervisningseffekten før mange år senere. Med andre ord kan der gå mange år, før man kan sammenligne nye metoder på forskellige skoler, så længe man kun har adgang til

² [Befolkningen ønsker mere åbenhed og gennemsigtighed i folkeskolen](#), Notat 11/12/05 – www.cepos.dk

³ Se rapporten [Folkeskolen med nye øjne](#), Rapport 23/05/06 – www.cepos.dk/evaluering

karakterer ved folkeskolens afgangsprøve. Dermed vil det tage mange år før andre skoler tager gode erfaringer til sig.

Dette problem kunne løses ved, at folkettinget besluttede at offentliggøre et gennemsnit for hver skole af de nye nationale tests, som regeringen indgik forlig om i 2005 med Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti. Det blev besluttet, at der skal indføres i alt 10 nationale tests i udvalgte fag og på bestemte klassetrin i løbet af de ni års skolegang⁴. Men som et led i forliget blev det besluttet, at disse tests skulle være fortrolige og ikke må offentliggøres. Har man et barn, der skal begynde i børnehaveklassen, er læsetesten i 2. klasse imidlertid mere relevant end resultaterne fra afgangsprøven i 9. klasse, når forældrene skal vælge skole. I øvrigt ønsker 72 pct. af forældre med børn i skolealderen, at de nye nationale tests skal offentliggøres⁵.

For det andet dækker tallet for undervisningseffekten kun de aspekter af undervisningen, som kommer til udtryk igennem karakterer ved folkeskolens afgangsprøve. Undervisningen må forventes at bibringe eleverne færdigheder, som ikke eller kun i ringe grad kommer til udtryk ved afgangsprøven, for eksempel sociale færdigheder. Lægger man markant mere vægt på sådanne færdigheder end på det rent faglige, vil undervisningseffekten være mindre interessant. Der er dog næppe noget belæg for, at gode karakterer ligefrem skulle være negativt korreleret med andre færdigheder.

For det tredje skal man være opmærksom på, at forskellige skoler og kommuner har forskellig praksis med hensyn til elever med indlæringsvanskeligheder. Nogle steder forsøger man at fastholde disse elever på skolen, mens andre er mere tilbøjelig til at tilbyde plads på en specialskole. Fastholdelse af specialelever vil betyde, at skolen alt andet lige kommer til at fremstå dårligere i sammenligningen, hvilket vil være misvisende.

For det fjerde er kvaliteten af data vedr. uddannelsesniveau for indvandrere, som er kommet til landet efter fuldført uddannelse ikke helt så pålidelige som data for personer uddannet i Danmark. Indvandrere med en længerevarende uddannelse vil i en del tilfælde komme til at optræde med uddannelseskategorien 'uoplyst', hvilket vil betyde, at skoler med mange forældre af denne type, alt andet lige vil komme til at ligge højere i den korrigerede analyse, end hvis man havde kendt uddannelsesniveaet.

Endelig skal der tages det forbehold, at modellens nøjagtighed naturligvis afhænger af kvaliteten af de anvendte data. En variabel som uddannelsesniveau er kun en proxy for de egentlige interessante faktorer, nemlig støtten fra hjemmet til elevens indlæring i skolen samt den arvelige faktor. En "perfekt" model skulle derfor bygge på data, hvor man direkte observerede hjemmets vaner med hensyn til at læse for børnene, hjælpe med lektier osv. samt data med udgangspunkt i den enkelte elevs arvmasse.

⁴ Test i dansk med fokus på læsning i 2., 4., 6. og 8. klasse. Test i matematik i 3. og 6. klasse. Test i engelsk i 7. klasse. Test i fysik/kemi, geografi og biologi i 8. klasse.

⁵ [Befolkningen ønsker mere åbenhed og gennemsigtighed i folkeskolen](#), Notat 11/12/05 – www.cepos.dk

Anvendelsen af proxy data medfører unøjagtighed i beregningen af den forventede gennemsnitskarakter. Nogle elever modtager for eksempel mere støtte i hjemmet end hvad der er typisk, givet forældrenes uddannelsesbaggrund. Disse elever vil alt andet lige klare sig bedre end forventet, og det vil – uretmæssigt – blive tilskrevet undervisningen i skolen, snarere end særligt pligtopfyldende forældre. Ligeledes er det ikke en naturlov, at børn af bogligt begavede forældre nødvendigvis selv er bogligt begavede – og omvendt.

I det store og hele kan man gå ud fra, at sådanne unøjagtigheder udligner sig selv. Nogle elever på en given skole modtager mere hjælp fra hjemmet end forventet, mens andre modtager mindre. Man kan imidlertid ikke afvise, at der på nogle skoler – især små skoler – er en systematisk afvigelse i den ene eller den anden retning, hvorfor resultaterne for disse skoler kan være misvisende. Man skal dog være opmærksom på, at afvigelsen kan skyldes skolen, for eksempel, at lærerne på en given skole er dygtige til at aktivere forældrene med hensyn til lektiehjælp.